

Міністерство освіти і науки України
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Навчально-науковий інститут філософії та освітньої політики
Кафедра етики та естетики

ЕТИКО-ЕСТЕТИЧНА ТРАДИЦІЯ У ВІТЧИЗНЯНІЙ КУЛЬТУРІ

МАТЕРІАЛИ
ХІІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції
студентів, аспірантів, молодих науковців
та науково-педагогічних працівників

23 листопада 2023 року
м. Київ

Міністерство освіти і науки України
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Навчально-науковий інститут філософії та освітньої політики
Кафедра етики та естетики

ЕТИКО-ЕСТЕТИЧНА ТРАДИЦІЯ У ВІТЧИЗНЯНІЙ КУЛЬТУРІ

МАТЕРІАЛИ

XII Всеукраїнської науково-практичної конференції
студентів, аспірантів, молодих науковців
та науково-педагогічних працівників

*Конференцію присвячено до 150-річчя від дня народження
Фотія Красицького (1873–1944) – українського художника та педагога*

23 листопада 2023 року
Київ

УДК [111.852+17]:008(477)(043.2)

Е 88

*Рекомендовано до публікації рішенням Вченої ради Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного педагогічного університету імені Михайла Драгоманова
(протокол № 5 від 20 грудня 2023 року)*

Е 88 Етико-естетична традиція у вітчизняній культурі: Матеріали XIII Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів, молодих науковців та науково-педагогічних працівників, 23 листопада 2023 року / за заг. ред. О. Ф. Коннова. Електронне наукове видання. Київ: Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2024. 110 с.

У збірнику представлено тези доповідей учасників XIII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Етико-естетична традиція у вітчизняній культурі». Тематика публікацій охоплює етичні та естетичні виміри суспільного буття, освітніх та мистецьких процесів, питання філософії, культурології, дизайну.

Матеріали подані в авторській редакції. Відповідальність за достовірність фактів і посилань, науковий і літературний зміст, несуть автори тез та їх наукові керівники. Колектив кафедри залишає за собою право не поділяти точку зору авторів публікації.

УДК [111.852+17]:008(477)(043.2)

© Кафедра етики та естетики УДУ імені Михайла Драгоманова, 2024

© Автори тез, 2024

МОРАЛЬНІ ВИМІРИ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ СУЧАСНОГО ЛЮДСТВА

На рубежі XX та XXI ст. людство впритул зіткнулось із найгострішими глобальними проблемами, які загрожують існуванню цивілізації й навіть самому життю на планеті. Термін «глобальний» походить від латинського слова «глобус», тобто земля, земна куля; з кінця 60-х років XX ст. він отримав значне поширення для позначення найважливіших та найнагальніших загальнопланетарних проблем, які стосуються людства в цілому.

Сформувався проблемне поле, яке відображає сукупність життєво-важливих проблем сучасного людства й містить узагальнену характеристику найважливіших напрямків розвитку суспільства та його майбутнього. Це політичні, соціальні, економічні, екологічні, демографічні та науково-технічні проблеми. Виділяють також такі глобальні проблеми сучасності, як інтерсоціальні, проблеми відносин суспільства та людини, суспільства та природи.

Загалом можна виокремити три основні групи глобальних проблем сучасності.

Передусім це проблеми відвернення світової термоядерної війни і усунення локальних воєн, гарантування безпеки людей, усунення економічної відсталості окремих країн, ліквідація голоду, злиднів та неписьменності.

Війни як засіб насильницького збройного вирішення конкретних суспільних проблем здавна привертали пильну увагу філософів. Мислителі минулого схильні були розглядати їх не тільки як спосіб розв'язання найскладніших суспільних проблем, але й у космологічному контексті – як вічне протистояння добра і зла. Погляд Геракліта (520–460 до н.е.) на війну як вселенське начало справив суттєвий вплив на розвиток багатьох філософських течій. Томас Гоббс (1588–1679) вважав війну «усіх проти всіх» вихідним природним етапом людства. Тільки в кінці XVIII ст. у свідомості багатьох мислителів сформувалося розуміння війни як явища, несумісного з моральними принципами. Велика заслуга у виробленні такого розуміння належить французькому абату Сен П'єру (1658–1743), який висловив ідею створення конфедерації європейських держав, у рамках якої стало б можливим урегулювання конфліктів між державами та їх урядами.

Для Й. Г. Гердера (1744–1803) мир є природним станом людського роду, війна ж – наслідком глибоких суперечностей суспільства. Однією з конституційних умов майбутнього мирного співіснування він називав принцип демократичного патріотизму, який ґрунтується на повазі до власного та інших народів. У праці «Листи для заохочення гуманності» Гердер виклав своє вчення про вічний мир, акцентуючи увагу насамперед на моральному аспекті, пов'язаному з ідеєю виховання людей у дусі ідей гуманізму.

І. Кант (1724–1804), сучасник і опонент Й. Гердера, у трактаті «До вічного миру» обґрунтував ідею досягнення миру між народами, яка впливає із закономірностей морального поступу людства. Реалізацію цієї ідеї він пов'язував з перебудовою внутрішньої організації держав, щоб не глава держави, а народ вирішував питання – бути чи не бути війні.

Справді визвольно-народною стала украї несправедливо розв'язана путінським режимом війна з боку найближчого, російського сусіди. З моменту навального рашистського вторгнення (лютий 2022 року) жертви обох сторін зазначеного військового конфлікту склали сотні тисяч неповоротного – людських жертв з поміж військових та мирного населення. Світові прогресивні громадськості неприпустимо допустити руйнівні дії рашистських окупантів поблизу найпотужнішої в Україні Запорізької атомної станції. Адже незаперечним є судження про те, що подальша ядерна війна неминуче призведе до тотального взаємного знищення й екологічної катастрофи – так званої «термоядерної ночі» – і вимерзання усього живого на нашій планеті. Смерть, зло, гріхопадіння є символізацією реалізацією стародавнього топосу людської цивілізації, надає військовим діям містерійного вигляду. Що ж стосується тілесного і духовного відродження народу України в наслідок подальшої справедливої перемоги над рашистськими ворогами у вимірові органічної єдності істини, добра і краси, його цілком справедливо очікувати в умовах подальшого мирного розвитку наших суспільства і держави.

Другу групу глобальних проблем сучасності складають ті, що виникли в результаті взаємодії суспільства і природи. Потрібні безпрецедентні зусилля для забігання забрудненню навколишнього середовища та збереження його якості; раціональне використання природних копалин та пошуки нових енергетичних ресурсів; забезпечення людства сировиною та продовольством; освоєння океану й космічного простору тощо.

Концепція коеволюції (дослівно означає сумісність, узгодженість) має визначити оптимальне співвідношення інтересів людства та всієї іншої біосфери. Саме коеволюційний перехід системи «людина – біосфера» до стану динамічної сталої цілісності, симбіозу, як зазначає сучасний дослідник В. С. В'язовкін, і означатиме реальне перетворення біосфери в ноосферу [3, с. 293]. Для забезпечення цього процесу людство має дотримуватись передовсім екологічного та морального імперативів.

Перша вимога означає сукупність табу на ті види людської діяльності (особливо виробничої), які спричиняють необоротні зміни, несумісні з існуванням людства. За Я. Тімбергером, «наукове розуміння нашої поведінки, яке веде до її контролю, – можливо, найнагальніше завдання, яке стоїть нині перед людством, у нашій поведінці є такі сили, які починають створювати небезпеку для виживання виду та... для всього життя на Землі» [3, с. 293]. Другий імператив вимагає зміни світогляду людей, його повороту до загальнолюдських цінностей (наприклад почуття поваги до будь-якого життя), до вміння ставити понад усе не приватні, а загальні інтереси, до переоцінки цінностей.

До третьої групи глобальних проблем сучасності належать проблеми, зумовлені відносинами людини та суспільства: поява завдання обмеження стрімкого зростання населення; передбачення й відвернення негативних наслідків науково-технічного прогресу, які можуть призвести до біологічної деградації людини; боротьба з алкоголізмом і наркоманією; удосконалення системи охорони здоров'я та освіти тощо.

Близько третини населення планети живе в умовах хронічної бідності, близько 800 млн. – в умовах голоду чи недоїдання, водночас у високорозвинених країнах показник народжуваності постійно знижується.

Турбує той факт, що навіть в умовах довоєнного життя Україна за тривалістю життя посідала 108 місце в світі, відстаючи за цим показником від країн західної Європи на 9 років [2].

В умовах воєнного часу гранично посилюється від'їзд українців за кордон, включаючи ймовірний виїзд на нове постійне місце проживання. Останнє сприймається з підвищеною турботою, зважаючи у найближчій перспективі на гостру потребу у кваліфікованій робочій силі з метою відбудови народного господарства і житлово-комунального фонду нашої країни.

З метою недопущення погіршення демографічної ситуації слід суттєво підвищити життєвий рівень населення. Уряд має постійно турбуватися про зростання доходів людей (підвищувати зарплати, створювати нові робочі місця, удосконалювати систему оплати праці, ліквідувати ганебну заборгованість із заробітної плати та соціальних виплат), надавати повноцінну адресну соціальну допомогу сім'ям з дітьми. Слід суттєво підвищити розмір допомоги на дітей до 3 років та одноразової допомоги на новонародженого, збільшити термін оплачуваної декретної відпустки.

Слід посилено дбати про молоді сім'ї, які не мають нормальних житлових умов, надавати кредити таким подружжям для придбання житла, а тим сім'ям, у яких двоє і більше дітей, надавати пільгові кредити. Заохочувати спеціалістів з педагогічною освітою до створення приватних дошкільних дитячих закладів (ясел, садків) західного зразка. Це допоможе зайнятим діловим жінкам, яких нині немало, зважуватись на народження дітей.

Виразом етичного імперативу сучасно епохи може слугувати передмова видатного норвезького мандрівника та вченого культуролога Тура Хейердала до його книги «У пошуках раю»: «Добро і зло, відвага і страх, розум і дурість не визнають географічних кордонів, вони є в кожній людині... Усі ми люди, про це треба пам'ятати й прагнути дружби, взаєморозуміння та співпраці, аби людство могло вижити на нашій маленькій планеті, виправляючи все, що було знівечено у віках через брак знань та поваги до ближнього... хіба що тільки наслідки прогресу не завжди можна передбачити. Незабаром перед людством постануть кілька дверей, які вестимуть і до добра і до зла. Все залежить від нашого вибору» [1].

Послідовне вирішення глобальних проблем сучасності передбачає ліквідацію соціальних антагонізмів, установлення гармонійних відносин між суспільством і природою, перехід усього суспільства на коеволюційний шлях розвитку. Засновник Римського клубу, італійський економіст і бізнесмен А. Печчеї (1908–1981) сформулював перспективи розвитку сучасного світу в контексті виховання людей на засадах «нового гуманізму». На його думку, останній включає три аспекти: глобальність, любов до справедливості й відмову від насильства. Ці передбачення з усією очевидністю сформульовано в напрямку розгортання світової інтеграції та плюралістичної демократії, що й має в кінцевому підсумку піднести на вищий рівень цивілізацію та культуру.

Література:

1. Косинська Ю. Г., Крук О. М. Шукайте рай у собі. *Україна молода*. 2014. 2 жов. URL: <https://umoloda.kyiv.ua/number/2537/169/89690/> (дата звернення: 20.11.2023).

2. Лагідний М. С. На демографічній хвилі: Демографічний стан українського суспільства. *Українська газета*. 2003. (№ 15 (251)) С. 6.

3. Магеря О. П. Морально-гуманістичний аспект сучасних глобальних проблем. *Освіта і управління*. 2004. Т. 7, № 2. С. 42-46.